

Perustuslakivaliokunta

Hallituksen vuosikertomus 2018

Tarkastusvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen vuosikertomus 2018 (K 3/2019 vp): Asia on saapunut perustuslakivaliokuntaan lausunnon antamista varten tarkastusvaliokunnalle. Määräaika: 27.9.2019.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- vaalijohtaja Arto Jääskeläinen, oikeusministeriö
- hallitussihteeri Maija Iles, oikeusministeriö
- lainsäädäntöneuvos Miska Lautiainen, valtiovarainministeriö
- toimistopäällikkö Rainer Hiltunen, Yhdenvertaisuusvaltuutetun toimisto
- istuntoyksikön päällikkö Antti Linna, Eduskunnan kanslia
- toiminnanjohtaja Markku Jokinen, Kuurojen Liitto ry
- erityisasiantuntija Pirkko Selin-Grönlund, Kuurojen Liitto ry

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

Perustuslakivaliokunnan mukaan valiokuntien on huolehdittava eduskunnan lausumiin kohdistuvasta seurantatehtävästä hallituksen kertomusta käsiteltäessä (ks. PeVM 1/2014 vp).

Eduskunta on hallituksen vuosikertomuksen 2018 liitteestä 3 ilmenevästi hyväksynyt perustuslakivaliokunnan ehdotuksesta kolme lausumaa. Lausumat koskevat viittomakieltä käyttävien oikeuksia (HE 294/2014 vp, PeVM 10/2014 vp, EV 346/2014 vp), vaalijärjestelmän kehittämistä (HE 55/2014 vp, LJL 1/2015 vp, PeVM 4/2015 vp, EK 14/2015 vp) ja valituskieltoa virkaan ja virkasuhteeseen nimittämistä (EK 22/2015 vp, PeVM 6/2015 vp, PNE 1/2015 vp).

Valiokunnan lausunto PeVL 2/2019 vp

Viittomakieltä käyttävien oikeudet

Viittomakielilaki tuli voimaan 1.5.2015. Lain hyväksymisen yhteydessä hyväksytyssä eduskunnan lausumassa edellytetään, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin sen turvaamiseksi, että viittomakieltä käyttävien oikeudet toteutuvat koko maassa siten kuin heidän kielellisiä oikeuksiaan koskevaa lainsäädäntöä laadittaessa on tarkoitettu.

Hallituksen kertomuksessa on tehty selkoa muun muassa kielellisten oikeuksien seurantajärjestelmästä ja viittomakielen yhteistyöryhmän toiminnasta kertomusvuonna. Perustuslakivaliokunta pitää yhteistyöryhmän toimintaa tärkeänä pyrittäessä viittomakieltä käyttävien oikeuksien toteutumiseen. Valiokunta kiinnittää lisäksi huomiota suunniteltuun viittomakieliasian neuvottelukunnan perustamiseen.

Perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt sosiaali- ja terveydenhuollon uudistamista koskeissa lausunnoissa (PeVL 26/2017 vp, PeVL 65/2018 vp) huomiota viittomakieltä käyttävien kielellisten oikeuksien toteutumiseen näissä palveluissa ja viranomaisten ja muiden julkista hallintotehtävää hoitavien velvollisuuteen edistää viittomakieltä käyttävän mahdollisuuksia käyttää omaa kieltään ja saada tietoa omalla kielellään (PeVL 26/2017 vp, s. 62, PeVL 65/2018 vp, s. 14). Valiokunta on todennut, että myös uudistusten käytännön toteuttamisen suunnittelussa on tärkeitä huolehtia suomalaista ja suomenruotsalaista viittomakieltä käyttävien kielellisistä oikeuksista (PeVL 65/2018 vp, s. 14).

Perustuslakivaliokunta on viittomakielilakiehdotusta koskevassa mietinnössä todennut, ettei esimerkiksi oikeus saada viranomaisen kustantamaa tulkkausapua viranomaisaloitteisia asioita käsiteltäessä aina toteudu, vaan viittomakielinen joutuu itse huolehtimaan tulkkausavusta (PeVM 10/2014 vp, s. 5/I). Saamansa selvityksen valossa valiokunta kiinnittää edelleen huomiota tulkkauksen asianmukaiseen toteutumiseen myös esimerkiksi terveydenhuollossa ja koulutuksessa (ks. myös PeVL 22/2018 vp, s. 2). Ottaen huomioon tulkkauksen merkityksen viittomakieltä käyttävien yhdenvertaisuuden ja osallisuuden kannalta valiokunta painottaa, että tilannetta mahdollisesti heikentäviä muutoksia tulkkauksen järjestämisessä tulee tarkoin seurata ja havaittuihin epäkohtiin puuttua.

Perustuslakivaliokunnan mielestä lausumassa korostettujen seikkojen toteuttaminen on siinä määrin kesken, että lausuma on edelleen tarpeellinen ja se tulee säilyttää. Valiokunta pitää tärkeänä, että viittomakielilain toteutumista arvioidaan valtioneuvoston piirissä. Valiokunta korostaa edelleen myös sitä, että viittomakieltä käyttävien oikeuksien toteutuminen koskee laajasti valtioneuvoston eri ministeriöiden toimialoja.

Vaalijärjestelmän kehittäminen

Eduskunnan lausumassa edellytetään, että suomalaisen vaalijärjestelmän kehittämiseksi ja vaalilainsäädännön uudistamiseksi käynnistetään parlamentaarinen valmistelu, jossa otetaan huomioon perustuslakivaliokunnan kannanotot. Eduskunta painottaa, että valmistelun tulee olla avointa ja siinä tulee laaja-alaisesti ja ennakkoluulottomasti selvittää erilaisia vaihtoehtoja, joilla parhaiten voidaan lisätä vaalijärjestelmän toimivuutta ja nostaa äänestysaktiivisuutta, parantaa vaalien suhteellisuutta, pienentää ns. piilevää äänikynnystä ja turvata alueellinen edustavuus.

Valiokunnan lausunto PeVL 2/2019 vp

Perustuslakivaliokunta on useaan otteeseen käsitellyt suomalaisen vaalijärjestelmään sisältyviä ongelmia (kootusti PeVM 4/2015 vp, ks. myös PeVL 22/2018 vp, s. 3). Perustuslakivaliokunta korostaa edelleen eduskuntavaalien poliittisen suhteellisuuden turvaamista ja ns. piilevän äänikynnyksen alentamista niin, että jokaisen äänestäjän äänellä on vaaleissa mahdollisimman yhtäläinen painoarvo. Samalla valiokunta haluaa korostaa, että suomalaiseen vaalijärjestelmään kuuluu suhteellisuuden lisäksi olennaisena periaatteena alueellisen edustavuuden turvaaminen. Vaalijärjestelmän kehittämisessä ja uudistamisessa tulee kiinnittää huomiota suhteellisuuden lisäksi myös alueellisen edustavuuden riittävään toteutumiseen (ks. PeVM 4/2015 vp, s. 4).

Perustuslakivaliokunnan saaman selvityksen mukaan oikeusministeriö on valmistellut hanketta, jonka tehtävänä olisi selvittää vaihtoehtoja eduskuntavaalien vaalijärjestelmän kehittämiseksi ja vaalilainsäädännön uudistamiseksi eduskunnan edellyttämällä tavalla. Pääministeri Rinteen hallituksen hallitusohjelmassa mainitaan perustettavaksi parlamentaarinen työryhmä selvittämään puoluelain, vaalirahoituslain ja vaalilain kehittämistarpeita sekä tarvittaessa muuta poliittista toimintaa koskevaa lainsäädäntöä. Eduskunnan edellyttämä parlamentaarinen valmistelu on tarkoitus toteuttaa kyseisessä työryhmässä.

Lausuma on edelleen tarpeellinen, ja se tulee säilyttää.

Valituskielto virkaan ja virkasuhteeseen nimittämistä koskevasta päätöksestä

Perustuslakivaliokunta on virkamiesoikeudellista sääntelyä arvioidessaan esittänyt, että muutoksenhakuoikeuden ulottamista koskemaan virkaan ja virkasuhteeseen nimittämistä harkittaisiin (PeVL 18/2011 vp, PeVL 51/2010 vp). Eduskunnan virkamiehistä annettua lakia koskevassa mietinnössä (PeVM 6/2015 vp) valiokunta toisti aikaisemman kantansa. Eduskunta on perustuslakivaliokunnan ehdotuksesta hyväksytyssä lausumassa edellyttänyt, että hallitus valmistelee kiireellisesti esityksen valtion virkamieslain muuttamiseksi siten, että valituskielto virkaan ja virkasuhteeseen nimittämistä koskevasta päätöksestä poistetaan. Samassa yhteydessä tulee valmistella ehdotukset myös eduskunnan virkamiehistä annetun lain ja muiden tarvittavien lakien muuttamiseksi niin, että perustuslain 21 §:n 1 momentissa jokaiselle taattu oikeus toteutuu kaikkia julkishallinnon virkoja ja virkasuhteita koskevissa nimityspäätöksissä.

Asiaa koskeva hallituksen esitys eduskunnalle laiksi valtion virkamieslain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi annettiin eduskunnalle keväällä 2017 (HE 77/2017 vp). Eduskunta hyväksyi lakiehdotukset syksyllä 2018 (ks. HaVM 8/2018 vp ja PeVL 42/2017 vp), mutta muutti hallituksen esitykseen sisältyvää lakiehdotusta laajentamalla valitusoikeuden alaa. Valitusoikeus ulotettiin koskemaan myös valtioneuvoston yleisistunnon toimivaltaan kuuluvia nimityksiä, lukuun ottamatta virkamieslain 26 §:ssä tarkoitettuja ylimmän johdon virkoja. Lainmuutokset tulivat voimaan 1 päivänä tammikuuta 2019.

Eduskunnan kansliassa on viimeistelyvaiheessa ehdotus eduskunnan virkamiehistä annetun lain muuttamisesta. Valmistelua varten asetetun työryhmän tehtävänä on ollut virkanimityksiä koskevan muutoksenhakusäännöksen tarpeellisuuden ja sen sisällön määrittäminen. Perustuslakivaliokunnan saaman selvityksen mukaan valmistelussa on pidetty tarkoituksenmukaisena edetä valtion virkamieslain uudistamisen sisällön selkeytyessä. Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että eduskunnan valtiopäivätoiminnan erityisluonteen vuoksi valtion virkamieslaissa omaksutut sään-

Valiokunnan lausunto PeVL 2/2019 vp

telyratkaisut eivät välttämättä kaikilta osin ole sellaisinaan sovellettavissa eduskunnan virkamiehistä annettua lakia uudistettaessa (ks. PeVL 34/2017 vp, s. 4).

Virkamieslainsäädännön tämänhetkisessä valmisteluvaiheessa lausuma ei ole enää tarpeellinen, ja se voidaan poistaa.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Perustuslakivaliokunta esittää,

että tarkastusvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 12.9.2019

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Johanna Ojala-Niemelä sd
varapuheenjohtaja Antti Häkkänen kok
jäsen Outi Alanko-Kahiluoto vihr
jäsen Jukka Gustafsson sd
jäsen Olli Immonen ps
jäsen Hilikka Kemppe kesk
jäsen Markus Lohi kesk
jäsen Mats Löfström r
jäsen Sakari Puisto ps
jäsen Wille Rydman kok
jäsen Heikki Vestman kok
varajäsen Sanna Antikainen ps
varajäsen Johannes Koskinen sd

Valiokunnan sihteerinä ovat toimineet

valiokuntaneuvos Matti Marttunen
valiokuntaneuvos Mikael Koillinen
valiokuntaneuvos Liisa Vanhala